

ŽENE SU NOSITELJICE POZITIVNIH PROMJENA U DRUŠTVU

Zehra ALISPAHIĆ

Sažetak

Tekst govori o nužnosti implementiranja institucionalnog diskursa o ženi u „živi islam“. Gdje god je ta nužnost shvaćena kao imperativ desila su se pozitivna društvena gibanja i polučili fascinantni rezultati. Dakako, tamo gdje su postojali realni ženski potencijali i kompetencije. Ne zarad kvota i procenta. Poruke iz Stokholma sa svečanosti uručjenja Nobelove nagrade za mir trima damama od kojih je jedna muslimanka Tawakul Karman iz Jemena, da svijet neće postići trajni mir i demokratiju sve dok žene nemaju iste šanse kao muškarci, su, ustvari, u zapadnom maniru iskazana načela islama i poziv muslimanskim autoritetima na osvještjenje. Ali i poziv nama u Bosni i Hercegovini, nama u IZ u BiH za jedan inovativan pristup ženskom pitanju koje jeste veliki izazov preko kojeg se prelamaju, ali i mogu uspješno riješiti i brojna druga pitanja.

Na internetu se mogu naći prvi tekstovi koji govore o značajnoj ulozi žena u najnovijem gibanju arapskog svijeta i njihovom doprinosu u rezultatima *Arapskog proljeća*. Bilo je iznenađujuće ali i prijatno čuti imama Haremi-Šerifa u Mekki koji je u svojoj ovogodišnjoj bajramskoj hutbi pozvao i muškarce i žene da zajedničkim naporima pokušaju riješiti nagomilane probleme širom svijetu. I muškarce i žene, zajedno, kao nezaobilazne subjekte i sudionike historije i vjerne čuvarke temeljnih načela islama. Na ovakve poruke, sa ovih svetih mjesta, priznat ćemo, nismo svikli još od vremena Voljenog Poslanika Muhammeda s.a.w.s i njegovih drugova, pa smo se dodatno i radovali, i provjeravali.

Istovremeno, svijet je obišla vijest da je jemenska novinarka i aktivistkinja za ženska prava i demokratiju Tawakul Karman podijelila Nobelovu nagradu za mir sa još dvije žene – liberijskom predsjednicom Elen Džonson Sirlif i njezinom sunarodnicom Lejmom Gbovi. Nobelov nagradni komitet nagradio je gospođu Karman Nobelovom nagradom za mir za 2011. Godinu, prepoznavši njezinu ulogu u mirnim protestima u Jemenu sa kojih su upućivani pozivi predsjedniku Salehu da se povuče poslije 33 godine provedenih na vlasti. Karmen je po saznanju da je dobitnica ove prestižne nagrade objavila da svoju Nobelovu nagradu za mir posvećuje revolucionarima Jemena. (U njenom zavičaju ova je prestižna nagrada protumačena kao priznanje na putu borbe za prava žene ili još jedan feministički krik! (op.a.))

Istovremeno, Thorbjoern Jagland u svom obraćanju tokom čina dodjele nagrade odao je priznanje trima dobitnicama, rekavši da „svijet neće postići trajni mir sve dok žene nemaju iste šanse kao i muškarci“. Nobelov komitet u svom obrazloženju dodjele nagrade ovim trima damama je ustvrdio da: „Nije moguće dostići demokratiju i trajan mir u svijetu ukoliko žene ne dobiju priliku da jednako kao i muškarci utiču na razvoj na svim nivoima društva“.¹

Pitamo se da li bi aktualna muslimanska ulema i autoriteti mogli sebi priuštiti jedan ovakav gest? Mi se inače ne prepoznajemo. Naše uspjehe uvijek prepoznaju neki drugi.

Nobelov komitet u svom obrazloženju dodjele nagrade za mir trima damama od kojih je jedna muslimanka, istaknuta aktivistkinja i novinarka iz Jemena Tawakul Karman, ustvrdio je da: „Nije moguće dostići demokratiju i trajan mir u svijetu ukoliko žene ne dobiju priliku da jednako kao i muškarci utiču na razvoj na svim nivoima društva“.

IZ u BiH treba napraviti iskorak u odnosu prema ženi

Potpisnica ovih redova je na posljednjem zasjedanju Sabora IZ-e u BiH od 19. novembra 2011. godine, čiji je član u novom sazivu,² u svom prvom obraćanju, tretirajući ovu izuzetno važnu i osjetljivu temu prisutni auditorijum sabornika podsjetila na nužnost inovativnog pristupa rješavanju mjesta i uloge žene u IZ te nužnosti njezinog pozicioniranja kao subjekta a ne objekta cjelokupnih društvenih procesa koje svedoči i sama IZ ovih prostora.

Imajući u vidu stanje ženske populacije na prostorima Bosne i Hercegovine koje je rezultat kako vlastitih istraživanja³ tako i široke lepeze argumenata koji nas zapljuskuju, bez ikakvih feminističkih tendencija koje bi mi se mogle pripisati, predlažem ovom Saboru da u periodu koji slijedi zauzme posebnu Strategiju odnosa prema ženi u okvirima IZ-e. Vrijeme u kojem živimo otvorilo je brojna pitanja koja se tiču mjesta i uloge žene za koje je prije svega odgovorna IZ u BiH te se breme te odgovornosti ne može ili samo djelimično može svaljivati na nevladin sektor i inicijativu pojedinaца. Činjenica da u mreži različitih službi IZ-e nikada nije postojala niti postoji služba, odjel, aktiv ili bilo šta slično što će tretirati pitanje žene i porodice, a tek pitanje mladih, podatak je koji već poziva na uzbunu. Ženski potencijali, a žene čine polovicu i više svih naših džemata, nikada do sada

² Saborima 83 člana. U najnovijem sazivu četiri su žene sabornice. U prethodnom sazivu bila je jedna. Smatra se da je povećanjem sa jedne na četiri načinjen veliki iskorak.

³ Vidjeti: *Naš diskurs o ženi*, Zehra Alispahić, Islamski diskurs u Bosni i Hercegovini, Zbornik radova naučnog skupa „Islamski diskurs u/z/ BiH: Stanje, perspektive i prioritete, Fakultet islamskih nauka, Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Institut za proučavanje tradicije Bošnjaka, Centar za napredne studije, Sarajevo, 20. januar 2010.

¹ Prema: *Vijesti iz islamskog svijeta*, Islamske informativne novine *Preporod*, br.20/958., str. 46., Sarajevo, 15.10.2011.

„Imajući uvidu stanje ženske populacije na prostorima Bosne i Hercegovine koje je rezultat kako vlastitih istraživanja tako i široke lepeze argumenata koji nas zapljuskuju, bez ikakvih feminističkih tendencija koje bi mi se mogle pripisati, predlažem ovom Saboru da u periodu koji slijedi zauzme posebnu Strategiju odnosa prema ženi u okvirima IZ-e. Vrijeme u kojem živimo otvorilo je brojna pitanja koja se tiču mjesta i uloge žene za koje je prije svega odgovorna IZ u BiH, te se breme te odgovornosti ne može ili samo djelimično može svaljivati na nevladin sektor i inicijativu pojedinaca. Činjenica da u mreži različitih službi IZ-e nikada nije postojala niti postoji služba, odjel, aktiv ili bilo šta slično što će tretirati pitanje žene i porodice, a tek pitanje mladih, podatak je koji već poziva na uzbunu. Ženski potencijali, a žene čine polovicu i više svih naših džemata, nikada do sada nisu adekvatno markirani niti iskorišteni. To su nedopustive greške. Stoga predlažem, ili da kažem, tražim od ovog Sabora da u narednom periodu tematski pristupi rješavanju ovoga problema.“

nisu adekvatno markirani niti iskorišteni. To su nedopustive greške. Stoga predlažem, ili da kažem, tražim od ovog Sabora da u narednom periodu tematski pristupi rješavanju ovoga problema.

Povod za ovu inicijativu dale su sugestije i razmišljanja značajnog broja žena ali i muškaraca širom BiH i dijaspore koje su bile dovoljno poticajne da ih kandidiramo na ovako važnom skupu. Reakcije prisutnih sabornika i samog reisu-uleme dr. Mustafe Cerića pokazale su, i one daju nadu, da je IZ u Bosni i Hercegovini spremna u periodu koji je pred nama suočiti se sa ovim veoma važnim pitanjem i na taj način napraviti

iskorak i ponuditi rješenje za brojne probleme s kojima se i do sada suočavala. Nismo li bezbroj puta slušali naše prijatelje iz različitih dijelova islamskoga svijeta kako Bošnjaci i Bošnjakinje mogu biti uzor muslimanima u drugim dijelovima svijeta u svom pristupu rješavanja problema. Imajući u vidu situacije i iskušenja kojima su bili izloženi u stoljećima iza nas, smatramo da ovdašnji muslimani jesu rješenje, nikako problem. Stoga se i nadamo da će IZ u BiH sa svojim administrativnim i kadrovskim potencijalom kroz dobro uvezanu mrežu muftijstava, medžlisa i džemata, onako kako to promišljaju učesnici i učesnice ovoga Foruma, naći načina i suočiti se sa izazovima aktualnog trenutka uz poštovanje principa i temeljnih islamskih načela, prenoseći institucionalni diskurs o ženi u svoj „živi islam“. Jer, kako nas na sebi svojstven način podsjeća jedan od najvećih živućih reformističkih glasova islama, Tariq Ramadan, iz razloga koji imaju veze sa bićem i savješću, ali jednostavno i zbog psihologije, žene se na sasvim specifičan način odnose prema životu, angažmanu, djeci i obrazovanju. Nikad našem društvu nije trebao taj ženski doprinos u pristupu određenim pitanjima, koja su uistinu daleko više od „ženskih pitanja“. Glavni doprinos žena možda i nije u otporu diskriminaciji i otuđenju kojima su direktno pogođene, već u specifičnom pristupu društvenoj krizi koja se tiče svih nas.⁴ Biti vjeran temeljnim načelima islama znači hrabro narušiti naslijeđene i tradicionalne okvire življenja i odnose moći u kojima je žena uvijek i samo objekat. Gdje god se to desi, desile su se i pozitivne promjene. Aktualna gibanja muslimanskih društava koja smo spomenuli na početku polučila su rezultate zato što su žene bile subjekti i aktivni učesnici. Javnost o tome polahko ali argumentirano dobiva informacije. U konačnici i u tim sredinama promijenit će se diskurs o ženi, o njezinoj slobodi, javnom angažmanu. Naša Zajednica bi trebala stvoriti takav ambijent u kojem se Bošnjakinja sa svojom energijom i kompetencijama koje može ponuditi mora osjećati poželjnom i korisnom. Naša Zajednica bi trebala znati sa kakvim ženskim potencijalom raspolaže u svojim redovima, na koga može računati, ko je nezaobilazan? Naša Zajednica nije ni toliko

⁴ Tariq Ramadan, *Radikalna reforma*, Centar za napredne studije i IC El-Kalem, Sarajevo, 2011., str. 248.

velika ni toliko jaka da potencijale žena vjernica ostavlja ignorira ili ostavlja nekom drugom. Ali da ne bude zabune tamo gdje zaista postoje realni ženski potencijali i kompetencije. Ne zarad kvota i procenata.

Žene ne smiju biti pasivne u aktivnostima svoje Zajednice

Muškarci i žene moraju zajedno raditi, biti ravnopravni partneri, čuvati svoje osobnosti i nadopunjavati se. Žena ne smije i ne treba u posao ulaziti kao muškarac. Naprotiv, u posao Zajednice treba unijeti osobnosti svoga bića, svoj način razmišljanja, rješavanja problema i pragmatičnost. Njezin angažman u džematu, džamiji, džematskom odboru, odborima medžlisa, muftijstvima i njihovim službama, vijeću za fetve, posebnim odjelima VPS za pitanje žene i porodice u budućnosti, u Rijasetu i Saboru, stimulirat će, kako to primjećuje Tariq Ramadan, duhovnu i suštinsku poruku islama. Budući da je takvo prisustvo žena diljem muslimanskih zajednica rijetko, onda se od žena traži da se uključe i same traže svoja zakonita prava, a ne da kao i svaka žrtva diskriminacije, često prihvataju, nekad čak i same kreiraju uvjete u kojima su eksploatirane, u džamiji kao i u životu, na poslu kao i u djetinjstvu.⁵

Jedno novo tumačenje pitanja žene, novi pristup i novo čitanje tekstova koji govore o ženi, žene u svojstvu učenjaka teksta ili stručnjaka za društvene promjene i stvarnost svakodnevnice, analize stvarnog stanja, kritičke debate koje

„Žene se na sasvim specifičan način odnose prema životu, angažmanu, djeci i obrazovanju. Nikad našem društvu nije trebao taj ženski doprinos u pristupu određenim pitanjima, koja su uistinu daleko više od „ženskih pitanja“. Glavni doprinos žena možda i nije u otporu diskriminaciji i otuđenju kojima su direktno pogođene, već u specifičnom pristupu društvenoj krizi koja se tiče svih nas.“

nema uz vjernost izvorima i islamskoj etici jesu nezaobilazne dionice na putu više ili manje radikalnih reformi muslimanskih zajednica i njihovog zaokreta u odnosu prema ženi. Mi u IZ u Bosni i Hercegovini, a ovaj Forum nudi i brojne argumente i moguća rješenja, imamo i snage ali i potencijala da se na jedan prihvatljiv način suprotstavimo naslijeđenim stereotipima u kontekstu mjesta i uloge žene u društvu i našoj IZ, te da marginaliziramo i neutraliziramo različita devijantna čitanja i razumijevanja svetog teksta kroz vrijeme, o čemu također govore neki učesnici ovog Foruma. Na ovaj način želimo potaknuti otvorenu, argumentiranu, kritičku i konstruktivnu debatu o ženi u našoj Zajednici, iznutra. Za dobro ove Zajednice. Za dobro ove zemlje. Kao mogući obrazac drugima širom svijeta.

⁵ Isto, str. 253.

Summary

WOMEN-THE BEARERS OF POSITIVE CHANGES IN THE SOCIETY

Zehra ALISPAHIĆ

The article relates about the necessity of implementing an institutional discourse about women in "living Islam". Positive social changes and fascinating results were evident every time this necessity was understood as an imperative. Certainly, the requirement for such change is the existence of real women potential and competence. Not for the sake of quotas and percentages of course. The message from the ceremony of Nobel Peace Prize Award in Stockholm, where three ladies were given the awards and one of them was a Muslim Tawakul Karman from Yemen, is that the world will not achieve lasting peace and democracy for as long as women are not given the same opportunities as men. These are in fact the principles of Islam expressed in the Western manner and at the same time they represent a strong appeal to the Muslim authorities to take some action in this regard. But it is at the same time, an appeal to us living in Bosnia and Herzegovina, to us in the Islamic Community of BiH to consider a new innovative approach towards women; in itself it is a great challenge as it involves other issues as well that can be solved along the way.

الموجز

النساء حاملات التغييرات الإيجابية في المجتمع

أ. زهرة عليسباھيتش

يتحدث المقال عن ضرورة تطبيق الخطاب المؤسساتي عن المرأة في "الإسلام المعاش". وحيثما فهمت هذه الضرورة على أنها أمر لا بد منه، حدثت تحركات اجتماعية إيجابية وأنتجت نتائج مدهشة، وذلك في الأماكن التي وجدت فيها إمكانيات ومؤهلات نسائية واقعية، لا من أجل الحصص والنسب المئوية، إن الاحتفال بتسليم جائزة نوبل للسلام في ستوكهولم لثلاث سيدات، إحداهن كانت سيدة مسلمة هي توكل كرمان من اليمن، قد أعطى رسالة مفادها أن العالم لن يتوصل إلى السلام الدائم والديمقراطية، ما دامت النساء لا يتمتعن بنفس الفرص مثل الرجال، وهذا في الحقيقة طريقة غريبة لعرض مبادئ الإسلام ودعوة للكوادر النسائية لتوعية أنفسهن، وهي دعوة لنا في البوسنة والهرسك، وفي المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك لنعتمد أسلوبا إبداعيا في التعامل مع مسألة المرأة، التي تمثل تحديا كبيرا، يهد حلها الطريق إلى حل قضايا أخرى كثيرة.